

MODERN TÜRK ŞİİRİNDE MEVLÂNÂ VİZYONU VE MİSYONU

Hasan AKTAŞ*

*Yabancı bellemeyin ben de bu eldenim.
Sizin diyarımızda kendi ocağımı aramaktayım.
Düşman gibi görünüyorsam da düşman değilim.
Hintçe söylüyorum amma aslım Türktür.*

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî

*Onulmaz hastalığı olanlar beri gelsin
Bizim her birimiz hastalar için ilacız*

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî

*Mevlânâ Celâleddîn'in semâ ve teganni yüklü şiirini gördükten sonra, Dante'nin,
Shakespeare-in, Goethe'nin, Hugo'nun eksik kalan taraflarını farkettim.*

Maurice Barres

*Ey Rûmî, ben sen olalı, çılgınlık sükûnet haline geldi. Ben sen olalı Kuzey Güney,
Güney de Kuzey oldu... Söyle senin semâ tarikatından mânâ olmayan söz var mı?*

Hans Machzeit

*Anlamıyorum, Türkler niçin Batı'ya yönelmek gerekliliğini duydular; Mevlânâ gi-
bi bütün insanlığa yol gösteren bir ışık varken...*

Annamerie Schimmel

*Ehl-i irfandan nice vardır konacak tuz bulunmaz aşına
Öldürüp evvel anı açlıktan sonra türbe yaparlar başına*

Ömer Ferit Kam

Bir topluluğu, toplum yapan meziyetlerin başında elbette ki, o toplumun çekir-

* Dr., Araştırmacı-Yazar

değinde bulunan ruh, heyecan ve dinamizmdir. Toplumların hayatındaki bu dinamizm onun mayasında gizli olan kültürel hazinelerden mürekkeptir. Toplumun ruhundaki çekirdeği neşv ü nüma bulduran ve hayata geçiren manevi mimarları vardır ki bizim toplum hayatımızın en önemli manevi mimarlarından biri de Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'dir.

Anadolu Selçuklu-Osmanlı medeniyetinin ve Divan Edebiyatı'nın teorik anlamda kurucusu sayılır Mevlânâ. Zira Divan Edebiyatı, onun felsefi öğretisi ve görüşlerinde anlamını bularak ortaya çıkmış ve bu çizgide gelişerek var olmuş ve klasikleşmiştir. Mevlânâ'nın ve onun öğretisinin anlaşılması divan edebiyatının gereğince anlaşılması için de önemli bir aşama olacaktır.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, ne kadar millî ise o kadar da evrenseldir. Farsça ile şiirler yazmış olması onu bu topraklardan kopartılıp atılması için bir gerekçe olamaz. Mevlânâ aradan sekiz yüzyıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen ünü dünyanın hemen her köşesine yayılmış ender düşünür ve şairlerden biridir. Bol Oryantalizm soslu Türk akademiasının Farsça şiirler yazdığı gerekçesiyle ideolojik olarak onu dışlaması bu gerçeği hiçbir şekilde değiştirmez.

Bugüne kadar Mevlânâ ve Mevlevîlik hakkında gerek melevîlerin gerekse melevî olmayan pek çok şairin şiirler yazdığını biliyoruz. Melevî şairlerin konuya subjektif bakışları, Melevî olmayanların ise çelişkili bakış açıları, üstelik bu konuda yazılmış şiirlerin gereğince tahlil edilememesi ortaya romantik bir Mevlânâ portresi koymaktan öteye gidememiştir.

Bu nedenlerdir ki Mevlânâ ve Mevlevîlik öğretisi hakkında açık ve net bir bilgi nazariyesi ortaya konulamamıştır. Bu nazariye özellikle günümüz şiirinden başlayarak geriye doğru yapılacak olursa daha isabetli olacaktır.

Bu nazariyenin disiplinlerarası ve metinlerarası ilişkiler bağlamında karşılaştırmalı edebiyat ilke ve yöntemleri doğrultusunda analitik bir vizyonla ortaya konulması gerekir.

Doğuda ve Batıda Mevlânâ ile ilgili pek çok şiir yazılmış olmasına rağmen ne yazık ki bunlar bugüne kadar bir araya getirilememiş ve bu konuda kapsamlı bir antoloji oluşturulamamıştır. Bu eksiklik bizleri Mevlânâ ve onun çizgisinde üretilen edebiyatın anlaşılmasında önemli problematiklerle karşı karşıya bırakmaktadır.

Esrar Dede tarafından Melevî Şairleri Tezkiresi [Tezkire-i Şuara-yı Meleviyye] hazırlanmışsa da bu eserin dahi bu konuda tamamlanmış bir eser olduğu kanaatinde değiliz.

Son yıllarda Melevî şairlerden Ali Vasıf Dede, Mevlânâ ile ilgili övücü

mahiyetteki şiirleri [Medâyih-i Hazret-i Mevlânâ] bir araya getirmişse de sonradan Tahir Olgun'un bu eserden yapmış olduğu seçmelere dahi kitap dünyasında rastlamak mümkün değildir.

Ayrıca mesele sadece Mevlânâ ile ilgili olarak yazılmış şiirlerin bir araya getirilmesi değildir. Elbette bu tür bir çalışma da edebiyat tarihine malzeme kazandıracağından önemli bir hizmet sayılmalıdır. Fakat asıl problem Mevlânâ'nın ve Mevlevîliğin anlaşılıp anlaşılmamasında düğümlenmektedir. Bu nedenle Mevlânâ ile ilgili olarak yazılan metinlerin tahlili yapılarak Mevlânâ ve onun öğretisini anlaşılır kılmak gerekir. Buna klasik edebiyatın epistemolojik temellerini ve orijinini ortaya çıkarma bakımından son derece ihtiyaç vardır.

Tanzimat'tan sonra Mevlânâ ile ilgili olarak yazılan şiirlerin tahlili birkaç büyük cildi dolduracak mahiyettedir. Cumhuriyet döneminde de Mevlânâ ile ilgili o kadar çok şiir yazılmıştır ki bugün bunlarla ilgili elimizde istatistiksel bir bilgi mevcut değildir. Bu işi kurulacak olan bir Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü üstlenebilir ancak. Bu çalışma pek çok bakımdan sınırlandırılmış olup, ancak bundan sonra yapılacak çalışmalar için bir başlangıç olarak görülmelidir.

Modern Türk Şiirinde Mevlânâ Vizyonu ve Misyonu adlı bu deneme antolojik veya ontolojik değil, analitik bir bakış açısıdır. Mevlânâ'nın edebiyat tarihindeki yeri ve önemi de değildir, fakat Mevlânâ'nın ve Mevlevîliğin anlaşılmasında kısa, fakat ciddi bir adımdır.

Modern Türk Şiirinde Mevlânâ Vizyonu ve Misyonu, Mevlânâ'nın hayat hikayesi olmadığı gibi onun şiirlerinin bir tahlili de değildir. Mevlânâ Vizyonu ve onun bir öğretisi olan tasavvuf felsefesinin bir yorumu da değildir.

Modern Türk Şiirinde Mevlânâ Vizyonu ve Misyonu adlı bu çalışmamız her şeyden önce çağdaş edebiyat olarak nitelendirilen geç modernleşme döneminde Mevlânâ ve onun misyonuyla ilgili olarak üretilen metinlerin okuma teorisi bağlamında değişik ve farklı bir bakış açısıyla çözümlenmesini içerir.

Modern Türk Şiirinde Mevlânâ Vizyonu ve Misyonu, çağdaş edebiyat döneminde yetişen ve bu dönem içerisinde eserler veren şairlerin Mevlânâ'yı nasıl algıladıklarına dair çoğulcu bir metin tahlilidir. Bu metin tahlilinde sanatçı, metin ve okuyucu merkezli teoriler birlikte kullanılmıştır. Böyle bir seçim konunun tematikliğinden ve sınırlılığından zorunlu olarak tercih edilmiştir. Yoksa bırakınız bir beyti sadece bir dizeyi bile belli bir teori kılavuzluğunda bir kitap çapında tahlil etmek mümkündür.

Anadolu Türk edebiyatı, özel anlamda Divan Şiiri, Mevlânâ çizgisinde oluşmuş ve gelişmiştir. Bu anlamda Anadolu Türk edebiyatında Mevlânâ, Di-

van Şiiri'nin kurucusudur. Bu açıdan Mevlânâ ve onun çizgisinde üretilen Divan edebiyatı bir kent ve kentte yaşayanların edebiyatıdır.

Kültür ve edebiyat dünyamızda Mevlânâ tam anlamıyla anlaşılammıştır. Ya oryantalist bir yaklaşımla kasıtlı olarak dışlanıp reddedilmiş ya da bilerek veya bilmeyerek ihmal edilmiştir.

Çağdaş şairlerin Mevlânâ hakkında ürettikleri metinlerden başlayarak klasik metinleri daha iyi anlayabiliriz. Bu çalışmamızda Mevlânâ ve onun öğretisiyle ilgili olarak üretilen metinler gelenek/yenilik sorunsalı temelinde ele alınmıştır. Bu tarz bir çalışmanın Türkiye'de ilk kez yapıldığını özellikle belirtmek istiyorum. Modern Türk Şiirinde Mevlânâ Vizyonu ve Misyonu adlı bu çalışmamızda pek çok eksiklerin yanında önemli sayılabilecek paradoksalıklar da mevcuttur.

Kutsal kitap "Önce kelim vardı" pankartı/ayetiyle başlar. Kelâmın [sözün] olduğu her yerde edebiyat, özellikle de şiir vardır. Bu bağlamda ilk şiirin kaynağının din olduğunu ileri süren teoriler ve disiplinler vardır. Bu teoriler çok da haksız sayılmazlar. Hemen hemen bütün dinlerin önemli bir alanını mistik öğreti ve paradigmlar oluşturur. Anlaşıyor ki kutsal kitabın ve edebiyatın en önemli malzemesi sözdür. O halde edebiyat ile din arasında disiplinlerarası ilişki bir zorunluluk doktrinine dayanır. Edebiyat ve musiki tarih boyunca dinin estetik ihtiyaçlarını karşılayan birer kurum olmuşlardır. Müzikal ve şiirsel yönü bulunmayan dinlerin rûhî-vital yönleri muhakkak ki eksik birtakım didaktik ve kuru davet [tebliğ] bilgilerinden oluşmaktadır.

Dünyada İslam mistisizminin özel adı tasavvuftur. Tasavvuf öğretisinin ve felsefesinin temelinde Ashab-ı Suffa'nın soyutu somuta, teoriyi pratiğe dönüştüren bir disiplin anlayışının kendi içinde oldukça tutarlı sayılabilecek bir paradigması vardır. Tasavvuf zannedildiği gibi ne Hıristiyan mistisizminden, ne Yeni Eflatunculuk'tan ve ne de Hint bilgeliğinden doğmuştur, tasavvufun kaynağı Kur'an ve sünnettir. Tasavvuf bir anlamda İslâmın derûnî cephesidir.¹

Tasavvuf insanı ve kâinatı masallaştıran bir marifet ilmidir. İslam dünyasında tasavvuf kurumlaşarak bir misyonun ve söylemin temsilcisi olmuştur. Mevlevîlik İslam dünyasında tasavvuf ile edebiyatı birlikte kurumsallaştıran tek tasavvuf hareketidir. Bu yönüyle Mevlânâ özel anlamda hem Mevlevî edebiyatının hem de divan edebiyatının kurucusudur. Mevlevî edebiyatı oldukça sınırlı ve yerel bir edebiyat olduğu halde divan edebiyatı ise onun tam tersine

1 Roger Garaudy, *İslam ve İnsanlığın Geleceği*, çev.: Cemal Aydın, Pınar Yay., İstanbul 1990, ss. 31-44

sınırsız ve evrensel bir edebiyattır. Mevlevî edebiyatının sınırlı olmasına rağmen Mevlânâ'nın bizzat kendisinin ve öğretisinin evrensel olması nedeniyle bu edebiyatın da sınırsız ve evrensel bir edebiyat olduğunu söyleyebiliriz. Mevlâvîlik tarih içerisinde kendi görüşlerini birer felsefeye ve öğretilere dönüştüren tek tasavvuf hareketidir.

Mevlânâ sadece sosyal bilimler içerisinde edebiyat gibi spesifik bir alanda değil bütün diğer disiplinler içerisinde de ele alınıp araştırılmalı ve bu konularda kapsamlı tahliller yapılmalıdır. Mevlânâ ve onun öğretisinin herşeyden önce psikolojik ve sosyolojik tahlilleri yapılmalıdır. Bugüne kadar ne yazık ki Mevlânâ ve onun öğretisinin tarih, sosyoloji, felsefe, psikoloji, arkeoloji, antropoloji ve biyolojik açılarından hiçbir önemi yokmuş gibi bu disiplinlerde önemli sayılabilecek çalışmalar ortaya konulamamıştır. Sosyal ve fen bilimlerinin amacı toplumu ve insanlığı çökertmek değil diriltmektir. İnsanın bu dirilişinde Mevlânâ'nın muhakkak ki önemli bir rolü ve misyonu olacaktır. Mevlânâ'nın insanlığa sunduğu perspektif insanlığa ve toplumlara faydadan başka hiçbir zararı dokunmayan bir ilim anlayışının teoriden pratiğe geçirilişidir. Bugün gerek sosyal bilimler gerekse fen bilimleri kartlaşmış emperyalizmin elinde birer çocuk oyuncuğu olmuştur. Batının takdis ettiği bilim kendi sömürgecilik anlayışına hizmet etmenin ötesinde insanlığın mutluluğuna yönelik bir fonksiyonu yoktur.

Mevlânâ kendi şahsiyetini, bir ayağı şeriatla kaim dururken öteki ayağı ile yetmişiki milleti devreden bir pergele benzetmektedir. Bu pergel, sevgi ve hoşgörünün sembolü olup bütün insanlığı kucaklamaya matuftur. İşte bu yönüyle Mevlânâ bir mektep haline gelmiş olup ve bu kuşatıcılığı ile dünyada en etkin bir misyona sahip olmuştur. Bu bakımdan Mevlânâ yazıla yazıla ya da okuna okuna tükenecek cevherlerden değildir. O her yazıldıkça ve okundukça yenden üretilen âşıkların ve âriflerin kutbudur. Mevlânâ bu yönüyle İslam dünyasında yetişmiş bütün insanlığı kucaklayan entellektüel karakterlerden biridir.

Bilgi nazariyesi ile ilgili temelleri Mevlânâ'nın Divan-ı Kebir'inde ve Mesnevî'sinde atılan klasik edebiyat büyük ölçüde İslam teolojisi ve öğretisine dayanır. Yavuz Sultan Selim döneminin büyük âlimlerinden İbn-i Kemal Arapça bir kıtasında "Rüyamda Peygamber'i gördüm. Eline Mesnevî'yi almış şöyle diyordu: Mâneviyatı çok olan kitaplar yazıldı, fakat bunlar arasında, Mesnevî gibisi yoktur." diyerek diyerek Mesnevî'nin önemine ve ulvî boyutuna dikkat çekiyordu.

Kur'an-ı Kerim belli bir kavme değil de nasıl bütün bir insanlığa gönderilmiş ilahi [vahiy] kitapsa, Mesnevî de bütün bir insanlığa gönderilmiş bir [ilham] kitaptır/şiidir. Bu İlahî aşkın şiiri olması nedeniyle vahiyle örtüşen yön-

leri çoğunluktadır. Mevlânâ bir şiirinde “Mezheb-i aşk ez-heme mezheb cüdâst/Âşıkân-râ millet o mezheb Hudâst”² diyerek insanlığı hiçbir din, mezhep, ırk ve millet farkı gözetmeksizin büyük bir hoşgörüyü âyetleri aşk olan dine çağırır.

İslam teoloji ve öğretisinin en önemli disiplinlerinden biri de tasavvuftur. Mevlânâ çizgisinde gelişen Mevlevî edebiyatı giderek divan edebiyatına dönüşmüştür. Divan edebiyatının bünyesinde pek çok okullar kurulmuş ve bu okullarda üstat sayılabilecek şairler yetişmiştir. Divan edebiyatının tasavvufla yoğrulmasında ve tasavvufun bu edebiyatın başlıca âmillerinden biri olmasında Mevlevîlerin rolü bilinenlerin çok ötesindedir.³

Mevlânâ, bin yıllık kültür ve edebiyat tarihimizin en büyük ve en önemli simalarından biridir. Onun ünü Anadolu topraklarını aşmış dünyanın en ücra köşelerine kadar yayılmıştır. Şeb-i Arus törenleri için dünyanın dört bir yanından onun yaşadığı topraklara koşan insanların sayısının her geçen yıl artması bunun en önemli ve somut delilidir.

Batı’da hiç şüphe yok ki en çok tanınan mutasavvıf Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî’dir. Anadolu topraklarındaki Mevlânâ gibi bir hazine oryantalistlerin azgın iştahasını kabartmış ve onun üzerine en yoğun ve derinlikli araştırmalar yapmışlardır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta bilimsel bir tecessüs değil, bilimsel ve kültürel sömürünün kapılarını aralamak ve onun yolunu açmaktır. Bunların içinde elbette ki bilim namusuna inanarak objektif araştırmalar yapanlar da vardır. Tabii bunları birbirinden ayırmak oldukça güç ve çetin bir iştir.

Ünlü Avusturyalı tarihçi Joseph Hammer von Purgstall (1774-1856), 1799 yılında İstanbul’daki elçiliğe tercüman olarak atandıktan sonra Anadolu’yu gezip dolaşarak ele geçirdiği el yazması kitapları Avusturya Ulusal Kütüphanesi’ne kaçırmayı başarmıştır. Bugün bu kütüphanenin önemli bir bölümünü Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgili paha biçilmez yazma eserler süslemektedir. Bu arada Hammer’in de hakkını yememek lazım, Friedrich Engels, Hammer’in aylak diplomatlar arasında Osmanlı İmparatorluğu’nun ciddi boyutta tanıyan tek kişi olduğunu söyler. Hammer’in on ciltlik Osmanlı Devleti Tarihi, herhalde bu görüşün önemli bir kanıtı sayılmalıdır. Günümüz Osmanlı tarihçiliğinde bütün eskimişliğine rağmen bu eserin aşıldığı kanaatinde değiliz.

2 Aşk mezhebi, bütün mezheplerden farklıdır. Bu nedenledir ki, âşıkların milleti de mezhebi de Allah’tır. (Hasan Aktaş)

3 Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevîlik*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1983, s. 447

Arap, Fars ve Türk edebiyatları uzmanı **Hammer**, 1818 yılında kaleme aldığı **İran Hitabet Sanatı Tarihi** adlı eserinde Mevlânâ'ya oldukça önemli bir yer ayırır. Üstat ayrıca Bakî Divanı'nı ve Hafız Divanı'nı da manzum olarak Almanca'ya çevirir. Ayrıca üstadın eserleri arasında Türk Edebiyatı Tarihi ile dört ciltlik Şairler Tezkiresi de vardır. Şairler Tezkiresi'nde iki yüz şairi incelemiş ve onlardan seçtiği şiirleri Almanca'ya aktarmış ve bu kitap İkinci Mahmut'a ithaf edilerek kendisi mücevher ve iftihar nişanıyla taltif edilmiştir.⁴ Özellikle Hafız Divanı, Goethe (1749-1832) üzerinde o kadar etkili olur ki kendisine yaşının oldukça ileri olmasına rağmen Doğu-Batı Divanı'nı yazdırır. Hammer, bununla da kalmamış Mevlânâ'nın Divân-ı Kebîr'inin önemli bir kısmını da çevirmiştir.

Bu çeviriler **Friedrich Rückert** (1788-1866) üzerinde o kadar etkili olmuştur ki kendisinin Mevlânâ tarzında gazeller yazmasına vesile olmuştur. Rückert'in bizzat Mevlânâ'dan yapmış olduğu çeviriler Alman edebiyat tarihinde bir Mevlânâ imgesinin yaratılmasında başlıca etken olmuştur. Ayrıca Hammer, Osmanlı seyahatnamelerini Avrupa'ya tanıtan ilk tarihçidir.⁵ Rückert'in Kur'an-ı Kerim'i Almanca'ya çeviren ilk mütercim olduğunun da altını çizmek gerekir. Rückert'in ayrıca İranlı Nizamî (?-1209) nin İskendernâme'sini, Arap edebiyatının ünlü yazarı Harîrî (?-1122) nin makamelerini ve Ebu Tammam (?-846) in eski Arap şiirlerinden oluşturduğu **Hamasa** adlı antolojiyi de 1846 yılında Almanca'ya çevirdiğini görüyoruz.⁶ Bütün bunların şarkiyatçılık ve karşılaştırmalı edebiyat açısından oldukça büyük önemi vardır. Şarkiyatçılık ve karşılaştırmalı edebiyat batıların sömürgeciliği için bulunmaz usullerdir.

Alman idealizminin zirve filozoflarından Hegel (1770-1831), Rückert'in çevirileri sayesinde Mevlânâ'yı tanımış ve ünlü Filozoflar Ansiklopedisi'nde övmüş ve daha sonra geliştirdiği Dialectic of History adlı eserinde de Mevlânâ'nın etkisinde kaldığını itiraf etmiştir. Bir yüzyıl sonra Constantin Brunner, deha hakkındaki felsefî fikirlerini Rückert'in çevirilerinden yararlanarak Mevlânâ'dan ilham alarak oluşturmuştur.

Rückert'in Mevlânâ'dan esinlenerek onun tarz ve üslubunda yazmış olduğu Gazeller'i İskoçyalı teolog William Hastie tarafından İngilizce'ye çevirilmiştir. Bu gazellerin önemli bir kısmı da Franz Schubert, Richard Strauss

4 Cemil Meriç, *Kültürden İrfana*, İnsan Yay., İstanbul 1986, s. 106

5 Joseph Hammer von Purgstall (1774-1856), *Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi*, Anadolu Yay., İstanbul 1983, c. 5, ss. 2609-2610

6 Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Gündoğan Yay., Ankara 1997, s. 37

ve daha başka kompozitörler tarafından bestelenmiştir. E. H. Whinfield ve James W. Redhouse [1811-1892] gibi İngiliz oryantalistleri tarafından yoğun bir incelemeye tabi tutulan Mevlânâ'nın eseri, Reynold A. Nicholson tarafından Mesnevî'nin çevirisi ile yorumunu içeren nefis bir baskıyla okuyucunun karşısına çıkarılmıştır. İngilizce-Türkçe sözlük sahibi olan Redhouse, yetmiş yaşında Mesnevî'nin ilk cildini manzum olarak İngilizce'ye çevirmiş ve 135 sayfalık kapsamlı bir önsözle yayınlamıştır. A. J. Arberry, Şems-i Tebrîzî Divanı'ndan seçmeler ile Mevlânâ'nın pekçok şiir ve hikayelerini İngilizce'ye çevirmiştir. Bütün bunların yanında Mevlânâ'nın batı dillerine kapsamlı bir çevirisinin olduğunu söylemek de zordur. Mevlânâ ilgili olarak yapılacak çalışmalarda sadece Türkçe kaynakları taramak yeterli olmaz, İran ve Hint kaynaklarını da iyice tetkik etmek gerekir.⁷

Fransızların en önemli şair ve romancılarından Victor Hugo da Mevlânâ'dan mülhem ve onu terennüm eden nefis şiirler yazmıştır. Ayrıca Fransız yazarlarından Maurice Barrés, Mevlânâ hakkında "Öyle bir şairdir ki, sevimli, âhenktar, ateşîn ve müfrittir; O öyle bir dehâdır ki, Ondan ıtır, nur, misk, biraz da garabet intişar eder..." der.

Pakistan'ın filozof şairlerinden Muhammed İkbal, Mevlânâ'nın derin etkisinde kalmış ve Cavidnâme adlı tanınmış eserini ondan aldığı ilhamla yazmıştır. Yine Bâl-i Cibrîl [Cebrailin Kanadı] adlı eserinde Mevlânâ'yı üstat, kendisini de onun şakirdi olarak ilan etmiştir.

Batı'daki tasavvuf ve Mevlânâ uzmanlarının en önemlilerinden biri de Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi'nde uzun yıllar Dinler Tarihi dersleri okutan Profesör Annemaria Schimmel'dir. Yetkin bir Mevlânâ uzmanı olan Annemaria Schimmel, Mevlânâ'yı anlatan lirik gazeller kaleme almıştır. Onun tasavvufila ilgili olarak yazmış olduğu Tasavvufun Boyutları adlı eseri hâlâ aşılabilmiş değildir. Schimmel, sözkonusu kitabında Mevlânâ'ya da geniş bir yer ayırmış ve onu kapsamlı olarak incelemiştir. Schimmel'in bu kitabının değeri kendisinin metot ve teoriyi son derece iyi bilmesinden kaynaklanıyor. Bizde sistematik bir teori ve metot olmadığından elimizin altındaki eserleri maalesef batılılar kadar kapsamlı, ayrıntılı ve sistematik bir şekilde inceleyemiyoruz.

Mevlânâ ruh ve akıl sağlığı bozulan bir toplum için bir tiryaktır. Mevlânâ insanların ve toplumların kendilerini aşmalarında önemli bir kilometre taşıdır. Çünkü insanlığa o tefekkür, sevgi ve hoşgörü seanslarına çağırın bir

7 Annemarie Schimmel, *Tasavvufun Boyutları*, çev.: Ender Gürol, Adam Yay., İstanbul 1982, ss. 267-268

psikiyatristtir. Mevlevîlik öğretisinde “ney” ve “semâ” birer semboldür. Ney, ruhun hallerini anlatan bir tercümandır ki tıpkı bir psikiyatrist gibi insanın kendi nefsinin terbiyeye matuftur. Yani insan kendi nefsinin hocası ve eğitimcisidir, hatta psikiyatristidir. Semâ ise devir nazariyesi ile ilgili olup bekâdan fenâyâ gelen insanın tekrar bekâyâ [asıl vatana] döneciğine işaret eder.

Mevlânâ bir şair ve tefekkür adamı olmanın yanında onun en önemli ve göz ardı edilen yönü etikçiliğidir. O öğretisiyle, şiirleriyle ve âyinleriyle bir ahlak felsefesi geliştirmiştir. Bu yönüyle o komplike bir insandır. Bu nedenle onu sadece şair, mütefekkir ve mürşit olarak görmek büyük bir eksikliklerdir. Mevlânâ'nın kendisi bizzat Tanrı tarafından son derece iyi estetize edilmiş ledünnî bir şairdir. Şiir, şiirini yanına gelen dostlarının elemi gidermek ve Hakk'ı tanıtmak için söylemiştir. Mevlânâ'ya göre şiir marifetullah kapılarına aralayan bir sırdır. Bu yönüyle o melâl üstadı büyük bir pîrdir, fakat yine de şiir ona göre Allah'ı gereği gibi anlatmakta yetersiz kalmaktadır. En güzel şiir gönüldeki söylenmeyen şiirdir. Bu nedenle onun şiirini sözlü veya yazılı bir şiir olarak görmemek gerekir, zira onun en güzel şiirleri gönülde gizli söylenmemiş şiirleridir.

Türkiye'deki yabancı dillerden yapılan çeviri etkinlikleri maalesef kültür ve edebiyatımızın kolonileştirilmesi gibi edilgen bir batı hayranlığına dönüşmüş, kendi topraklarımızdaki hazineler görülmezden gelinmiştir. Batılı şairler çadır çadır bozuk bir Türkçeyle rezil bir şekilde çevirilirken evrensel çaptaki kendi ulusal değerlerimiz batı dillerine kazandırılıp da insanlığın zevk ve heyecanına bir katkıda bulunulamamıştır. Şairler ve sairler hep modernizme sığınmışlar ve modernizm de tıkanınca yine batının ürettiği post-modernizme yönelmişlerdir.

Attila İlhan, “Yenilik” Adına, “Ulusallık”tan Sapılmıştır” adlı makalesinde “Ulusal bir kültür yaratmak isteyen, bu kültürü çağdaştırmayı tasarlayan bir ülkede, eğer klasikler yayınlanacaksa, bu o ülkenin geleneksel kültür dairesi ile Batılı kültür dairesinin iç içe ya da yan yana ele alınması, eserlerinin böyle bir düzenle yayınlanması gerekir öyle mi, hayır, bunlar bir Mevlânâ yayınlıyorlar, yanı sıra yüz tane Lukianos, Sophokles, Aristophanes, Euripides çıkıyor, bu yetmezmiş gibi, Hamlet ya da Sophokles'in bilmem hangi eseri liselerde basba-yağı yardımcı kitap diye okutuluyor. Çağdaşlaşıyor muyuz, yoksa kültür emperyalizminin tasmaşını elimizle boynumuza geçirip kişiliğimizi yitirip yozlaşıyor muyuz?”⁸ şeklindeki çıkışlarıyla kültür emperyalizmine ve sömürgeciliğe

8 Attila İlhan, *Hangi Edebiyat*, Bilgi Yay., Ankara 1993, s. 210

karşı çıkmakla kalmıyor, bana kalırsa batıya karşı bir alternatif üretmediğimizden yakınıyordu. Aslında Batı'ya karşı alternatif üretmemize gerek de yoktu, Batı'nın bize karşı alternatifler üretmesi gerekirdi.

Mevlânâ batı kültür ve edebiyatına karşı basbayağı bir alternatiftir. Bu alternatifin iyi kullanılması gerekir. Eğer Mevlânâ batılıların elinde olsaydı bugün bütün dünyanın edebiyat kitaplarında ders olarak okutulurdu.

Mevlânâ'nın yetiştiği toprakların insanları ne yazık ki onu anlamaktan o kadar uzaklar ki, Mevlânâ deryasını sahillerinde bol soslu pikniklerin yapıldığı turistik bir meta haline getirdiler.

Modern Türk Şiirinde Mevlânâ Vizyonu ve Misyonu adlı bu çalışmamızın asıl amacı modernizm sonrası dönemde Mevlânâ ve Mevlevîlik öğretisi hakkında üretilen edebî [şiir] metinlerdir. Mevlânâ ve Mevlevî edebiyatıyla ilgili terminolojik bir sözlüğün olmaması bu alandaki en büyük eksikliklerdendir.

Modernizm sonrasında Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgili olarak üretilen metinler genellikle ben-öyküsel anlatıcıyla inşa edilmiş sanatçı merkezli metinlerdir. Bu bakımdan söz konusu metinlerin psikolojik bakış açısıyla büyük bir yakınlığı vardır. Sanatçı merkezli metinlerin en büyük özelliği metinler aracılığıyla sanatçının biyografisine ulaşmaktır.

Burada önemli olan ilginç bir yaşamı ve kişiliği olan insana ait bilgilerin deşifre edilmesi değildir, sanat eserinden yola çıkılarak sanatçıya ulaşmak ve sanatçı ile sanatı arasındaki bağlantıları ortaya koymaktır. Sanatçının ürettiği metni çözümleyebilmek için sanatçının biyografisine başvurulacağı gibi sanatçının kimliğini ortaya çıkarmak için de eserlerine başvurulabilir. Bu yöntemlerin her ikisi de bir yazara veya metne uygulanabilir, fakat peşin fikirleri önceleyen biyografiden yola çıkılarak metinlerin çözümlenmeye kalkışılmasının oldukça sakıncalı yönleri vardır.

Sanat eseri ile sanatçı arasında bağlantı kurmaya çalışan psikanaliz yöntemi sanat eserlerinde sanatçının psikolojisinin gizli olduğu kanaatine vararak sanat eserini sanatçının psikolojisini ortaya çıkarmak için bir belge gibi kullanmıştır. Bana kalırsa Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgili üretilen metinleri çözümlemek için bu iki yöntem yeterli değildir, fakat önemlidirler. Mevlânâ ve onun misyonuyla bağlantılı olarak üretilen metinler bütün edebiyat/estetik/eleştiri teorileriyle dahi tahlil edilse bile yine de bu alanda üretilen metinleri tüketemeyiz.

Modern dönemde üretilen metinlerin büyük bir çoğunluğunun arınma [katharsis] teorisiyle yakın bir ilgisi vardır. Tasavvufun da insanları masivadan arındırarak hakikat âlemine yönlendirmesi bu örtüşmeyi açık bir şekilde ortaya

koymaktadır. Modern dünyada bunalan insan Mevlânâ'yı bir sığınak olarak görür ve aklanmak için ona müracaat eder. Yazılan şiirler bir müracaat dilekçesidir çoğu zaman. Yazılan bu belgelerin de yarın rûz-i cezada şefaath için bir belge gibi kullanılma gibi bir amacı vardır. Yani Mevlânâ şairler için cennette inşa edilmek istenilen Babil kulesinin harcı olarak metinleri süsleyen bir fenomen olarak karşımıza çıkar.

Ahmet Hamdi Tanpınar bir gün Yahya Kemal'e sorar: "Üstat biz Viyana kapılarına nasıl gittik?". Yahya Kemal "Pilav yiyerek ve Mesnevî okuyarak!"⁹ cevabını verir. Yahya Kemal'in bu nüktesi Mevlânâ öğretisi ve vizyonunun yüzyıllar boyu en etkin bir biçimde misyonunu devam ettirdiğinin bir göstergesidir.

Mevlânâ'nın felsefesi ve misyonu bu topraklarda binlerce şair, derviş, musikişinas ve hattat yetiştirerek evrensel kültürün şekillenmesinde en önemli rolü oynamıştır. Nef'î, Fâsîh, Nâbî, Neşâti ve Esrar Dede, Şeyh Galib gibi üstat derecesinde şairlerin Mevlevî mektebinden yetişmiş olması, bu mektebin Türk kültür ve edebiyatına neler kazandırdığının açık bir delilidir. Bu mektep modernleşmenin miladı sayılan Tanzimat döneminden sonra da Türk kültür ve edebiyatına hizmet etmeye devam etmiş ve Cumhuriyet'ten sonra da bu hizmetlerini aralıksız sürdürmüştür.

Batılı oryantalistlerden ziyade özellikle yerli oryantalistler ve onların Türkiye'deki gönüllü şubeleri üzerinde durmak gerekir. Mevlânâ'yı batılı oryantalistlerin tuzağına düşerek eşcinsel ya da Moğol ajanı ilan edenler Oryantalizm'in gönüllü şubeleri ve temsilcileri gibi çalışıyorlar. Mevlânâ'nın şiirlerini magazin mecmuası gibi okuyarak onun eşcinselliğine hükmeden diplomalı ve bol titrli (v)ukalalar kazı kozla dulkarıyı kızla karıştırarak kadar kendilerinde olmadıklarından kimin çanağını yaladıklarını kendileri de bilmiyorlar. Bilmiyorlar ki Mevlânâ'nın hikayeleri kassa-ibret ilişkisine dayanır. Sonra cinsellik toplumların ve insanların hayatından nasıl dışlanmaya çalışılıyor, anlaşılır gibi değil.

Akademi dünyasında, özellikle Türkoloji arenasında Mevlânâ'nın eşcinsel olduğuna dair keramet gösteren pek çok abduramanistlere rastladım. Ayrıca Mevlânâ'nın Moğol ajanı olduğunu bizlere belgeleriyle kanıtlayan Selçuklu-Osmanlı tarihi uzmanlarına bu âlemde çok şey borçluyum. Mevlânâ'nın Moğol ajanı olduğu iddiasını ilk defa ortaya atanlar kendileri değiller ya, her neyse bunu bir kamış geçelim, yüzde 99.9'u müslüman olan bir toplumun yüzde

9 Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar II*, Dergâh Yay., İstanbul 1987, s. 9

99.9+1'inin okuma özürlü olduğunu ve Ali Mektebi'nden diplomalı olduğunu düşünecek olursak tarih ve insanlık da haklı mazeretlerimizin olduğunu kabul edecektir. İsterse kabul etmesin, bizim adımız hıdır, elimizden gelen budur. Bir ulusun okuma-yazma oranı satılan kitaplarla ölçülür, televole programlarıyla değil!...

Mehmet Kaplan, "Mesnevî'yi okumayan hiçbir Osmanlı aydını tasavvur edilemeyeceğini" söylerken son derece haklıdır. Yine Kaplan, Kur'an-ı Kerim'den sonra camiye Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i ile Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin girdiğini, Mevlid'in okunduğunu, Mesnevî'nin ise şerhedildiğini ifade ederken oldukça isabetli bir tespitte bulunuyor. Bu bakımdan Mesnevî tercümeleleri ve şerhleri Türk kültüründe oldukça önemli bir yer tutar.¹⁰

Türk kültüründe Mevlânâ ve onun öğretisini gerek modernizm çizgisinde reddediş, gerek geleneksel çizgide kabulleniş, gerekse post-modernizm çizgisindeki algılayış bu konuda sanatçılara yeni vizyonlar ve perspektifler kazandırmıştır. Bu arada geleneksel çizgide üretilen şiirlerin poetik ve estetik açıdan en zayıf şiirler olduğunu gerçeğinin altını çizmek gerekir.

Modernizm ideolojisi Mevlânâ ve onun öğretisine karşı çıkarken Post-modernizm ise tıkanan şiirin kaynaklarını Mevlânâ ile tekrar açmaya çalışıyor. Modernizm ile Post-modernizm arasındaki bu çelişki tez-anti tez paradoksallığını ortaya koyarken Modernizm hangi gerekçeyle Mevlânâ ve öğretisine karşı çıkıyorsa Post-modernizm de aynı gerekçeyle ona sahip çıkıyordu.

Modern öğretinin çağdaş insanları da tıpkı Şeyh Galib gibi sırlarını Mesnevî'den alarak miri malı çalmaya devam ediyorlar. Bazıları sirkatlerini belli ediyorlar, bazıları da şecaatlerini ortaya koyuyorlar. Şecaat arzedenler de sirkatini belli edenler de kendi açılarından haklıdırlar.

Türk Oryantalizmi'ni yazmasını çok arzu ettiğim üstadım Cemil Meriç'e¹¹ göre Doğu'nun irfan coğrafyasında ne yazık ki Mevlânâ'nın yeri yok!... Ahmet Gürkan'a göre İslam kültürünün Garbı medenileştirmesinde¹² de Mevlânâ'nın bir yeri ve önemi yok!... Albert Hourani'ye göre Batı düşüncesinde İslam'ın¹³

10 Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar*, c. II, s. 10

11 Cemil Meriç'i ilk defa lise birinci sınıfta iken Bu Ülke ile tanıdım ve aradığını bulan bir mütecessis olarak baştan sona ezberledim ve bu eser uzun yıllar ıssız yollarda yalnız olarak yürürken bir kutsal kitap gibi kendi kendime tekrarlayıp durdum. [Cemil Meriç, Batı Kültürü'nden Doğu İrfanına, İnsan Yayınları, İstanbul, 1986 adlı eserinde Mevlânâ'ya yer vermemesi büyük bir eksikliktir.] (Hasan Aktaş)

12 Ahmet Gürkan, *İslam Kültürünün Garbı Medenileştirmesi*, Nur Yay., Ankara 1989.

13 Albert Hourani, *Batı Düşüncesinde İslam*, çev.: M. Kürşad Atalar, Pınar Yay., İstanbul 1996.

bir yeri var, fakat her ne hikmetse Mevlânâ'nın bir yeri yok. Bernard Lewis'e göre İslam'ın söylemi¹⁴ sadece siyasallık üzerine kurulu, bunun dışında herhangi bir söylemi ve misyonu yok.

Hilmi Ziya Ülken de Türk düşünce tarihini¹⁵ Tanzimat'tan başlatıyor, ondan önce herhalde düşünce diye bir şey yok ki tarihi olsun!... Bu nedenle Mevlânâ gibi bütün insanlığı kucaklayan bir kişinin düşünce tarihinde yerinin olmaması aydınlanmacı bir kafa için son derece olağan ve sıradan bir şey. Hilmi Ziya'nın İslam Felsefesinde¹⁶ de Mevlânâ'nın bir yeri ve önemi yok!... Aşk Ahlakı'nın¹⁷ teşekkülünde de Mevlânâ'nın yerini olmaması ayrı bir skandal ya, her neyse!... Tabi, halk için halka rağmen ancak bu kadar olabiliyor herhalde!... Üstat, Nurettin Topçu'ya birazcık olsun sorma cesaretini kendinde bulabilseydi Mevlânâ'nın¹⁸ Türk düşünce tarihi, İslam Felsefesi ve Aşk Ahlakı ile ne kadar(cık) ilgisinin olduğunu ya da Mevlânâ'nın Türk düşünce tarihinin neresinde olduğunu birazcık idrak ederdi. Türk düşünce tarihini aydınlanma felsefelerinin özellikle pozitivistimin ağır bombardımanı altında başlatmak her şeyden önce teorik bir problematik doğuruyor ve tutarlı bir paradigma ortaya koymuyor.

Batı İslam'la yeni kavga teorileri¹⁹ geliştirmek için büyük mesailer harcayacağına Mevlânâ'yı anlamaya çalışsaydı kendisi ve bütün bir insanlık için en hayırlı eylemi yapmış olurdu. Bu teorilerin en önemlilerinden biri de İslam'a karşı İslamcılıktır.²⁰ Gerçi bizler Mevlânâ'yı ne kadar anladık ki onlar nasıl anlayacaklar? Yine de batılılardaki geliştirilmiş metot ve teorilerin bu kapıları aralayacağına inanıyorum. Onların bu kılavuzları kullanarak Mevlânâ'yı bizden daha iyi tahlil edeceklerine ve anlayacaklarına inanıyorum. Mevlânâ iyi tahlil edildiğinde İslam'ın insanlığı kucaklayan ve yetmiş iki millete aynı gözle bakan kimlikle ilgili evrensel bildirgesi [teorisi] iyi anlaşılacaktır.

Doğu'nun irfan coğrafyasında, İslam kültürünün Garbı medenileştirmesinde, Batı düşüncesinde ve İslam'ın kültürel söyleminde Mevlânâ'nın çok büyük bir yeri ve önemi var. Adı geçen üstatların ilgili kitaplarında Mevlânâ'nın

14 Bernard Lewis, *İslam'ın Siyasal Söylemi*, çev.: Ünsal Oskay, Cep Kitapları, İstanbul 1993.

15 Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken Yay., İstanbul 1979.

16 Hilmi Ziya Ülken, *İslam Felsefesi*, Ülken Yay., İstanbul 1983

17 Hilmi Ziya Ülken, *Aşk Ahlakı*, Ülken Yay., İstanbul 1981

18 Nurettin Topçu, *Mevlânâ*, Dergâh Yay., İstanbul 2002.

19 Asaf Hüseyin, *Batının İslam'la Kavgası*, çev.: Mesut Karaşahan, Pınar Yay., İstanbul 1991.

20 Muhammed Said al-Ashmawy, *İslama Karşı İslamcılık*, çev.: Sibel Özbudun, Milliyet Yay., İstanbul, 1993.

yer almaması büyük bir eksiklik ve talihsizlik.

Onüçüncü yüzyılda Anadolu semalarında doğan bu güneşin zaman ve mekan kaydı olmaksızın bütün insanlığa evrensel bir mesajı var: “yine gel... yine gel... yine gel...” Bu şekilde engin bir tecüssüsle bütün insanlığı kucaklayan bir başka şair dünyanın neresinde var acaba?...

Ah!... dünya İslam’a bir de Mevlânâ’nın gözüyle bakmayı öğrenebilse İslâm’ın güler yüzünü²¹ görecek ve kendi yüzü de bu şekilde gülecektir. Mevlânâ bir şair olmanın ötesinde bir vizyon ve perspektif adamıdır. İleride dünya kendine etiksel ilkelere dayalı bir kimlik edinecekse dünyanın bu kimliğinde Mevlânâ’nın muhakkak ki önemli bir yeri olacaktır.

Çağdaş şairler tarihin arkeolojik derinliklerinde kazılar yaparak Mevlânâ’nın hazinelerini günümüze taşıyan estetik ve duyarlılığın elçisi sembol isimlerdir. Bu bağlamda Modern Türk Şiirinde Mevlânâ Vizyonu ve Misyonu bu konuda üretilen metinlerin biraz romantik ve romantik olduğu kadar da estetik bir okuma denemesidir.

Mevlânâ ve Mevlânâ’dan sonraki erken dönem mevlevîleri klasik edebiyat olarak nitelendirilen Divan Edebiyatı’nın kurucu üyeleridir. Edebiyatımızda Mevlevî Vizyonu; Nâbî, Nef’î, Fâsîh, Neşâtî, Nâilî ve Şeyh Galib gibi üstat şairler yetiştirmiştir. Mevlevî ekolünün Türk edebiyatında ne kadar büyük şairler yetiştirdiğine yine kendisi de bir Mevlevî olan Esrar Dede’nin tezkiresine bakmak yeterli olacaktır.

Bütün bunların dışında Mevlevî olmadığı halde Mevlevîliğe ait argümanları kullanarak edebiyatın zirvelerine çıkan üstat şairlerin sayısı hiç de az değildir. Çağdaş şiirde ise Mevlevîliğin etkisinde yetişen şairler de vardır, fakat bunların sayısı oldukça az olmasının yanında kendini ortaya koyamamış şairler de mevcuttur.

Selçuklulardan itibaren Mevlânâ ile birlikte şehirlerde gelişmeye başlayan ve bir üst dile ile kurgulanarak elit edebiyat, yüksek zümre edebiyatı, aydınlar edebiyatı, klasik edebiyat ve şehir edebiyatı olarak nitelendirilen Divan Edebiyatı, ana malzemesini ve epistemolojik temellerini İslam dininden alır. İslam dinini önemli bir alanını da tasavvuf oluşturur. Din ve tasavvuf terminolojisi edebiyat için önemli bir malzeme olur. Bu edebiyatın orijini Tanzimat [aydınlanma] ile gittikçe deforme olmaya başlar. Bu edebiyat şekil, içerik ve ruh bakımından büyük bir değişime/başkalaşıma uğrayarak evrim geçirir. Bu evrim daha sonraları devrime dönüşürse de bu dönemde yetişen ve eserler veren

21 Eva de Vitray, Meyerovitch, *İslam’ın Güler yüzü*, çev.: Cemal Aydın, Şule Yay., İstanbul 1998.

devrimci şairlerin aklından Mevlânâ hiçbir zaman çıkmaz.

Bu nedenle şehirlerde yetişen ve kentsoylu bir söylem geliştiren çağdaş Türk şairleri, çok çeşitli nedenlerle üstatları olan Mevlânâ'yı şiirlerinde söz konusu ederek bu yolla ona olan gönül borçlarını ödemeye çalışırlar. Çünkü Mevlânâ üst dille konuşan kentsoylu havas/elit şairlerin üstadı ve pîridir.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin doktrini hiçbir felsefe ve fikir hareketine benzemeyen ve kendi orijinini kendisi kuran özgün bir harekettir. Bu hareket temellerini Muhyiddîn-i Arabî'nin inşa etmiş olduğu vahdet-i vücud felsefesinde bulur, fakat onun bir taklidi değildir.

Mevlânâ dilin ritmi ile beden ritmini kendi öğretisinde buluşturan dünyanın en önemli mütefekkir ve şairlerindedir. Semâ, beden ritimlerinin mücessem ve bütünlüşmüş hâlidir. Ney ise, sözün şiire dönüştüğü bir hâller armonisidir.

Çağdaş şairler kendi zatlarına hoşça bakarlarken tarihi ve yaşadıkları çağda sorgulayabilmelidirler. Mevlânâ bir tasavvuf adamı olmasına rağmen modern şairlerin üretmiş oldukları şiirlerin çoğu tasavvufî içerikli değildir, sadece tasavvuftan ince nüanslar taşır.

Çağdaş insan yaşadığı dünyayı anladıkça mistisizme sarılır. Çünkü mistisizmin dışında kendi ihtiyaçlarını karşılayacak bir yol yoktur. Eğer bu yolu bulamazsa nesnelere paradoksallığında boğulur gider. Şairler Mevlânâ'ya ve mistisizme eşyanın paradoksallığında boğulmamak ve kendilerine bir çıkar yol bulmak için sığınır. Kişi mistisizmin en önemli yönlerinden biri olan vecde sığınarak cezbeye tutulur ve böylece kendi dertlerini unutarak onlara metafizik bir çözüm bulmuş olur. Nesnelere dünyası böylece aşılmış ve kendi içinde bir anlam bulmuş olur.

Çağdaş Türk şiirinde mistisizmin çok net olmamakla birlikte oldukça farklı sayılabilecek formları vardır. Bunları Çağırışmıci mistisizm [Turgut Uyar/Büyük Saat] Absürd mistisizm [Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu/Sessiz Gürültü], Varoluşçu mistisizm [Necip Fazıl Kısakürek/Çile], Kurtuluş mistisizmi [Hızır Kırk Saat], Sanat mistisizmi [Ahmet Hamdi Tanpınar/Bursa'da Zaman] gibi kategorize etmek mümkündür.

Mevlânâ ve onun öğretisi ile ilgili olarak üretilen şiirleri belli bir teori, felsefe veya öğretiyi sınırlandırmak mümkün değildir. Bu konuda eser veren şairlerin oldukça farklı sayılabilecek formlarla karşımıza çıktığını söylemek mümkün olsa bile geleneksel üretimin önplanda olduğunu söylemek daha doğru ve isabetli bir tespittir.

Çağdaş Türk şairleri Mevlânâ'nın çağrısına uyarak onun şiir dergâhına

koşarak okula kayıtlarını yaptırmışlardır. Bu şairler arasında birbirleriyle hiçbir bakımdan tanışık olmayan şairler varsa da Vizyonun işlevi ve manası da budur. Farklı görüşleri tartışarak hakikat şimşeğini yakalamaktır. Eğer Mevlânâ'nın Vizyonunda tek tip öğrenciler [şairler] olsaydı zaten bir okul kimliği kazanamazdı. Cümlenin maksudu bir ama rivayet muhtelif.

Dünya döndükçe şairler tarih mezarlığındaki dedelerinin kabrini/türbesini ziyaret edeceklerdir. Kimileri onun için hayır dualar okuyacak, kimileri kendisine serzenişlerde bulunacaklar ve kimileri de kendisinden güzel şiir yazabilmek için el isteyeceklerdir.

Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için 2002 yılında Yort Savul Yayınları'nın ilk kitabı olarak yayınlanan **Yeni Türk Şiirinde Mevlânâ Okulu ve Misyonu** adlı eserimize bakılabilir. Bu makale, **Modern Türk Şiirinde Mevlânâ Vizyonu ve Misyonu** adlı yeni bir kitabımızın da yolda olduğunun açık bir işaretidir.